

A kis bizottság, nevezniük „segélyvezetési bizottság”-nak, sokkal mozgékonyabb és célravezetőbb eszközre a segélymegállapításnak, mint a Szegényügyi Bizottság, vagy egy személy. Az albizottság helyenként ülésezik, aminek következtében a segélyvezetés iránti kérelmek elintézése gyorsabb. Nem kell a segélyvezetnek hónapokig várnia, hanem egyik héttől a másikra, jobbra, vagy balra elintézési nyer a kérelme. Ez a gyorsaság a segélyvezetésnek elengedhetetlen feltétele.

Az albizottságoknak legfeljebb 5-10 tagja lehet, akiket a szegényügyi bizottság kiad ki. Ezekben a kiadóköteteken kívül tagja még a szegényügyi előadó, a Szegénygondozó Nővérek és esetleg a számvérvőség egy tisztviselője. Az albizottságban a kérelmeket az előadó, a környezettanulmányok adatait pedig a nyomozást végző Nővérek ismertethi.

## A KÖZIGAZGATÁS SZOCIÁLIS FELADATAI \*

Káldár I. Levente

Előadásomban a fogalom meghatározásból kell kiindulnom. Hogy mi az igazgatás, mik annak a feladatai és hogy mi a közigazgatás, mindez nem tartozik fejtegetésem körébe. Kihindukom alapja tehát a „szociális feladat” fogalmának tartalmi kifejtése. Előre kell bocsátanom azonban, hogy pontos fogalom meghatározást adni nehéz, amit az is bizonyít, hogy a szó etimológiáját, valamint fogalmát hatalmas hordaloni fejtéget. Az hordaloni vita részleteivel hallgatóimnak már csak azért sem akantom fáradszani, mivel a gyakorlati közigazgatási tanfolyamon elméleti fejtegetéseknek csak annyiban van helyük, amennyiben a gyakorlat megértéséhez és megvilágításához okvetlenül szükségesek.

### I.

A „szociális”, a „társadalmi” szó legtágabb értelemben az embernek, mint a társadalom tagjának nagyon sok elemegnyilvánulására vonatkozik. Hiszen az ember társas lény, aki közlieteiben él és akinek nyelve, vallása, erkölcsé, művészsége, műveltsége, jogrendszeré, gazdasági élete, úgyszintén közlieteinek: a családnak, államnak, társadalomnak a működésé mind mind annak társadalmi lényévé, társadalmi felelősségévé utalnak. S az ember világot imént említett jelenségeit egy szerszámú társadalmi jelenségek is.

Természetesen a szociális jelenségekkel — így vég értelemezés mellett — rövid előadásomban foglalkozni nem lehet: épp ezért a szociális problémákat illetőleg egy szűkebb kört kell meghatározni, fejtegetésemnek egy szorosabb körülhatárolt területre kell korlátoznom.

Amikor a közigazgatás szociális feladatairól fogok beszélni, úgy egyrészt a szociálpolitika, másrészt pedig a népjóléti igazgatás körébe vágós kérdéseket fogok fejtegetni. — Csak hogy a szociálpolitika is sokat vitatott fogalom, melyet előadásom céljára úgy határozunk meg, hogy a szociálpolitika nem más, mint beavatkozás a gazdasági élet folyamataiba azért, hogy a gazdasági életben működő, érvényesülési alaró gyengébb egyedek védelmében részvételenek és így az osztályok közötti társadalmi egyensúlyi állapot álljon elő.

\* Előadásokat elhangzott az 1936. évi közigazgatási továbbképzési tanfolyamon. (In: A mai magyar közigazgatás. (Szerk.: Mártonffy Károly) m. Ktr. Alapmunka, Budapest, 1936. (435-444. oldal)

A népjóléti tevékenység ugyancsak a gazdaságiilag gyengébb egyedek védelme az állam, a hatóságok, úgyszólván a társadalom önkéntes alkalmatlai részéről, de mégis szazai a kultúrbélgel, hogy a gazdasági jelleg háttérbeoszorulásával a karitatív szempontok érvényesünlnek elősebb.

Így pl. a gyermekvédelem népjóléti tevékenység, ellenben a tanonok védelme már inkább szociálpolitikai feladat, amelyik a keletűnk házára áll; a munkabétkérdés azonban már tiszta szociálpolitikai probléma.

Hogy a köziszaragatás szociális feladatai a szociálpolitikai és népjóléti feladatokkal azonosítom, annak nemcsak elméleti, hanem törvényes alapja is van. Ugyanis az 1921. XXXIII. tc. elbectlkeztetve a reánk nézve amyn szomorú tnanoni békeszerződés megadja a „szociális feladat” definícióját.

Az itt adott meghatározás a szociális igazgatás feladatait kötelezően előírja s a nemzetközi szerződésben lefektetett ezeket az irányelveket a mi törvényhozásunk is megáfó vétele. A békeszerződés XIII. részében van egy bevezető beszéd:

„Mint ahogy a Nemzetek Szövetsége az általános béke megvalósítását tűzte ki céljánál és ezt a békét csak úgy lehet elérni, ha a szociális igazságságosságra alapítják; és

minthogy vannak munkaviszonyok, amelyek az emberek nagy tömeget amyn igazságtalansággal, nyomorral és nélkülözéssel sújtják, hogy az ebből keletkező nagy elégtelenség a világ békéjét és összhangját veszélyezteti s e viszonyok javítása sürögőn szükséges, példákat emlíve: a munkaidő szabályozásával, ideértve a munkanap és a munkaheti legrosszabb tartamának megállapítását, úgyszólván a munkaközvetítés szabályozásával, a munkanélküliség leküzdésével, tiszteletes megélhetési biztosító munkabérek szorgalmazásával, a munkásoknak a foglalkozásukkal járó vagy egyéb bevételek ellen és a munka közben bekövetkezett balesetek ellen való védelmével, a gyermekek, fiatalokért és nők védelmével, agrári és rokkantségügyekkel, az idegen országokon dolgozó munkások érdekeinek védelmével, a szakszervezetek szahadoság elvénél elismerésével, a szakképzés és a mészaki oktatás szervezésével és egyéb idevágó intézkedésekkel;

minthogy bármelyik Nemzet vonatkozásá igazán emberies munkaviszonyok létesítésétől egy magában is akadályul szolgál más Nemzetek abból törekvésének, hogy a munkások sorsát saját országukban javítsák;

a Magas Szerződő Felek az igazságság és az emberesség érdekeitől, valamint attól a vágytól indítva, hogy a világ békéjét állandóan biztosítsák... a bevezetésben megílt feladatok megvalósítására állandó szervezeti állhatók fel.”

Ez a szervezeti Nemzetközi Munkaügyi Hivatal és az annak keretében működő Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet.

A békeszerződés — figyelem annak nevező önmagát és nekünk nincs módunk más elnevezést adni neki — ebben a részében meghatározza — ha nem is teljesen a tudomány álláspontjánk megfelelően —, hogy mi az a szociálpolitika és így a magyar törvények közé történt becickeleyezésével törvényerejű jogforrást ad a közigazgatásnak.

Az idézett felsorolás ugyanis nem egyéb, mint a szociálpolitika feladatainak részletes és az angolszászjogban szokásos aprótkos fölírása. Az angolszász gyakorlati szellemet jellemzi, hogy megtalálja a módot, mlténi lehet szociális kérdéseket a nemzeti legfelsőbb akaratnyilvánítással kapcsolható hozni. Ugyanis vannak szociális kérdések, amelyeket a szakirodalom évenként megvitat, megvalósításukhoz megvan a communis opinio, még sines közvetlen alkalom, amely azokat törvényhozási tárgyaláshoz jutratá.

A békeszerződés legtöbb része francia kezdeményezésre és a francia kodifikáció nyelvzetének megfelelően készült, a szociálpolitikai részeket azonban, épp az angolszász nemzetek megnyugtatása végett, teljesen az angolok szövegüké meg és írték, hogy a megjelölés seholben készült, egymásról sokszor eltérő békeszerződések és részével kapcsolatban felmerült via esetén az angol szöveget tekintik irányadónak. A békeszerződés és részében van tehát a szociális célkitűzés, azaz a szociális feladatoknak, respective a szociálpolitikai feladatoknak pontos megállapítás és gondoskodás arról, hogy e feladatok megvalósulásához jussanak.

A szociális feladatok megvalósítani hivatott szervezeti teljesen elkülönült a Nemzetek Szövetségének egyéb részétől, politikai szervezettől. A Nemzetek Szövetségének politikai része is foglalkozik általános értelek szociális feladatokkal: ezek azonban nem szociálpolitikai, hanem szűkebb értelemben vett népjóléti feladatok. Így a gyermekvédelem, a leánykereskedelem, a kábítószerek elleni küzdelem, a közegészségügy stb. kérdéseinek a megoldása a politikai szervezeti keretben a Nemzetek Szövetsége Közegyelésének irányítása a Titkárság ellenőrzése alatt álló bizottságokkal és szervezeteikkel kapcsolatban történik.

A munkaügyi szervezeti a Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezletből — ami annak akaratelhárító szerve — és a Munkaügyi Hivatalból — ami annak adminisztratív része — tevődik össze. A birokraikus szervezeteinek igazgatója és megfelfő személyzete van s feladata végeredményben csak az, hogy végrehajtsa azt a szociális gondolatot, amelynek tartalmát és terjedelmét az Egyetemes Munkaügyi Értekezlet, illetőleg annak szűkebb Tándcsa határozott meg.

A törvényes helyzet az, hogy minden egyes tagállam köteles magát az évenként tartandó Nemzetközi Munkaügyi Értekezleten legalább négy taggal képviseltetni, akik közül kétho kormány megbízott, egy a munkaadók, egy pedig a munkavállalók megbízottja. Végeredményben ezeket a delegáltakat a kormány jelöli ki, azonban a munkaadói, illetőleg a munkás-szervezetek közül annak kell helyet jutatni, amelynek a legnagyobb a tagszáma. Pl. Magyarországon delegációjában a minisztertanács rendszertni a szociáldemokrata szakszervezetekből nevezi meg a munkásledelegátust. A delegátusokon kívüli a kisebb szervezetekből szakértőket szoktak kiküldeni.

Az Értekezlet napirendjét vagy maga, vagy a Nemzetközi Munkaügyi Hivatalnak igazgató-hatáscsa határozza meg, amelynek harmarhat tagjától fele kormány megbízott, negyede munkaadó, illetőleg munkás delegátus. Ezek határozzák el, hogy az értekezletnek mi legyen a tárgya. A kormányoknak csak tiltakozási joguk van bizonyos kérdések kintzése ellen, de ennek eredményességéhez kéharhad többség kell. A rendszerint eljárás az, hogy a kitűzött szociális kérdés első olvasásában meghatározzák azokat a kérdőpontokat, amelyek a kérdés megvilágításához szükségesek és amelyeket, álláspontjuk közlése végett, mindeneseg tagállam kormányának megküldenek. Az államok kötelesek a kérdőpontokra záros határidőn belül részletes válaszokat adni.

Ezúttal a befizetett válsákos alapján megszerezteszük az egyezménynek vagy ajánlatnak tervezetét, amelyet második olvasásban a bizottsági tárgyalás után az egyetemes értekezlet plenárisban megvitát és amely felett a vita után határoz is. Ha a többség — éspedig egyezményre vonatkozólag minősített többség — megvan akkor az elfogadott egyezménytervezetet vagy ajánlatot ugyanakkor megvitát az egyes kormányoknak, amelyek azt egy éven, kivételtel esetekben pedig tíz hónapig hónapon belül az illetékes törvényhozó szerv elé terjeszténi kötelesek.

Ha e ténylet közleltébről vizsgájtunk, úgy megállapíthatjuk, hogy itt a nemzeti szerveztetés egy koalícióssalva állunk szemben, mert egyelőre egy kormány sem tegeadhatja meg az egyezményt, illetve ajánlatot a törvényhozó szerv elé terjesztésért. Bármennyire is föltételesennek vagy időelőltételetnek találja tehát egy kormány valamely szociális kérdés szabályozását — mint pl. a magyar kormány a munkanélküliség cseletré szülő bizottság bevezetését — az arra vonatkozó egyezménynek vagy ajánlatnak a törvényhozás elé terjesztését meg nem tegeadhatja. A nemzeti szerveztetés koalícióssalva azonban csak a beuyjtási kötelezettségig tart, a törvényhozástéleletnek módjában van az egyezményt vagy ajánlatot akár elutasítan, akár pedig a napirendre ki sem tűzni. *Gyakorlati eredménye tehát az egyezménynek vagy ajánlatnak az, hogy bizonyos szociális kérdéseket megoldásra a nemzetek többsége által szabályoztat általában a törvényhozás elé kerül és hogy a kormányoknak a kérdésben nyíltan állást kell foglalniuk.*

Az elfogadott egyezménytervezet végrehajtását a munkaiügyi szervezet ellenőrzi: vizsgájtá-hatja, hogy az egyezményt valóban végrehajthatják-e, helyesen és megértően ma egyarázták-e rendelkezéseit, felvilágosítást kérhet a kormánytól, sőt vizsgálóbizottságot is küldhet ki. Itt tehát egy nemzetközi szervezet létesült, amely jogostíva van szociálpolitikai viszonylatban a magyar törvényteráha beekelvezését egyezmények végrehajtását, azzal közigazgatási tevékenységünket ellenőrzni.

Mint gyakorlati kértésre hívom fel hallgatónim figyelmét arra, hogy amennyiben valaki azzal jelentkeznék, hogy 6 a Nemzetközi Pánszakügyi Hivatala meghívója, úgy vizsgájtatot csakis az esetben tarthat, ha előzőleg a központi kormányhatóságoknál jelentkezett és azok a közigazgatás szerveinek megfelelő utasítást adtak. A központi kormányhatóságok a kiküldöttéket melé rendszerint megfelelő kísérőletré szoktak beosztani: az ily kiküldöttékeknek a kormánynál való jelentkezés előtt bárhova bemenni és ellenőrzni nincs joguk. Igaz, hogy ezeket a kiküldöttéket különleges — exterritorális — jogok illetik meg, de a Nemzetközi Munkaiügyi Hivatala kiküldöttéi sohasem szoktak közvellenlái kátfóltai közigazgatási szervezeteknél jelentkezni.

Az elfogadott egyezmények végrehajtásáról a kormányok évente jelentést kötelesek tenni. Szerintem a törvénynek magyar fordítása hibás, mert a „rapport” szótuk fordítása ez esetben nem jelentés, hanem tájékoztatás. A jelentés ugyanis egy alacsonyabrangú hatóságának az alárendeltségi viszonyból folyó értesítési kötelezettsége a magasabbrandú hatósággal szemben, másképp a Nemzetközi Szövetségére semmi esetre sem fölteremtelt hatósága vagy szervezete az államoknak. Itt megemlítem, hogy különösen fontos, hogy az egyezmények magyar fordításánál a legnagyobb óvatossággal járjunk el, mert az ily kétféleképp át nem gondolt fordítások feletté alkalmazhatunk arra, hogy helytelen közjogi, illetéleg nemzetközi jogi magyarázatok alapjánál szolgáljanak.

*Magyarország kötelezettsége tehát a nemzetközi szociális szerveket jelentékező Nemzetközi Munkaiügyi Hivatala mellett szemben 1) részvétélben, 2) kérdéspotok megválaszolását, 3) az egyezménytervezeteket és ajánlatokat a törvényhozás elé terjesztésében, 4) az elfogadott egyezmények végrehajtásáról való jelentésben, helyeseben tájékoztatásban, 5) az esetleges vizsgáló társaságban áll.*

Ha valamely ország a vizsgálóbizottság megállapításait nem fogadja el, úgy a Hága Nemzetközi Bíróság dönt el a kérdésről.

A Szervezet szociálpolitikai jellegének következtébré: annak a Nemzetek Szövetségétől, mint politikai szervtől való teljes elhatárolás, tehát az, hogy a Nemzetközi Munkaiügyi Szervezet a Nemzetek Szövetsége társaságától független és hogy az államok annak aktóris tagjai lehetnek, ha a Nemzetek Szövetségtől kiváztak, vagy abba be sem lépnek. Az elsőre példa Japán, a másodikra az Amerikai Egyesült Államok.

A szociálpolitikai szervezetről rendelkezék még a m. kir. népjóléti- és munkaiügyi miniszteri állás megszűntetéséről szülő 1932.XII. tc. E törvény 4. §-a szerint „aból a célból, hogy a társadalompolitikai szempontok a kormányzat és a közigazgatás egész területén állandóan és egységes terv szerint érvényesüljenek, a közigazgatás szerveinek társadalompolitikai érdekét tevékenysége a m. kir. miniszterelnök irányítása és vezetése alá helyezték”. Ez a törvény köjogszáznak észre sem vettek. Ugyanis köjogunk szerint a miniszterelnök nem fölöttese az egyes szakminisztereknek, hanem csak primus inter pares. Ezt az elvet itt, szemben köjogunk egyéb rendelkezéseivel, teljesen figyelemen kívül hagyták.

Ugyane paragrafus második és harmadik bekezdése kimondja, hogy „a m. kir. miniszterelnök az idevonatkozó elvi kérdéseben az Országos Társadalompolitikai Tanács meghallgatásával intézkedik. Az Országos Társadalompolitikai Tanács elnökek és alelnökek öt év tartamára az államfő nevezi ki. A Tanácsban az országgyűlés két házának, az egyes minisztereknek, a tudományok, a törvényes gazdasági érdektérviseleleteknek, valamint a munkaadó és munkázat és feladatátörét a m. kir. miniszterium rendelettel állapítja meg”.

Tákn épp azért, mert e rendelkezés nem illik be köjogi rendszerünkbe, ez a rendelkezés mai napig sem jelent meg. Felhívom a figyelmüket, hogy amennyiben később módjunkt lesz jogszabályalkotásban részvenni, mindíg nagyon vigyáztanunk arra, hogy az egyes jogszabályokat nem szabad az általános jogi, különösen pedig a köjogi elveket figyelemen kívül hagyni, mert különben a gyakorlati végrehajtás során az ily alkotott jogszabályok használatalanoknak fognak bizonyulni.

## II.

Eldádsáson bevezető szavaltan rámutattam arra, hogy a közigazgatás szociális feladata kívánány, részben társadalompolitikai, részben pedig népjóléti természetű. Mi a kötté köztit a költöbbség? A szociálpolitika feladata: beuyítás a gazdasági életbe, mely rendszerint felé-

teljezi a védett rétegeknek, a támogatásra szoruló osztályoknak személyes közreműködését a gazdasági folyamatban. Emlenben a népjóléti igazgatás egyedekre, egyénekre vonatkozik. Ez utóbbinál igen sokszor bizonyos karitativ jelleg állapítható meg.

Egyetemi tanulmányaikról emlékeznek meg az irodalomban főlképpont és a szociálpolitika-nak jogosságáról szóló arra a vitára, amelynek kiindulópontja az az állítás, hogy a szociálpolitika végreményében az egyes osztályoknak favorizálása a többi osztállyal szemben, azok terhére.

A nagy francia forradalom óta a gazdasági kérdések megoldásánál a kimutató pom a liberális elgondolás volt, vagyis az a felfogás, mely az emberek gazdasági tevékenységét és megéhe-tését teljesen a magán gazdaság körébe utalja. Ugy képzelték a liberális iskolának hívei, hogy az embereket magukra kell hagyni, azaz, hogy mindenki érvényesítse tehetségét, szorgalmát, mindenképp használja ki a gazdasági lehetőségeket és ezzel mindenki el fog jutni a gazdasági teljességbe leteleződő optimunhoz. Ez az elértékeltség gazdasági vitáknak szemlélte az állam és a közadalom részére megfelelő anyagi állapot biztosít és az egyes állampolgárok gazdasági szabadságát képi.

A szabadversenynek ez a korlátlan érvényesítése azonban egész más eredményekhez vezetett. A szabadverseny kétséghalmozást okozott, hogy a gazdasági liberalizmus a maga orthodox valóságában — a XIX. század néhány évtizedétől eltekintve — selogy sem tudott általánosítani érvényesülést. A jogi egyenlőség nem biztosította az egyes állampolgárok számára a gazdasági érvényesülést; az, hogy a szegény munkásnak elméletileg megvolt a lehetőség arra, hogy a saját szorgalmával akár milliárdos lehessen, a gyakorlati életben odavezetett, hogy a gazdasági erők harcban alulmaradt. Bukásának a következménye az volt, hogy a közéletnek kellett pótolni mindazokat az eszközöket, amelyeket a gazdasági életben megszerezni nem tudott, azaz, hogy a közéletnek kellett az egyén részére hiányzó életszín-ségleti minimumot előteremtieni.

Nem akarom itt ismertetni azokat az általános ismert visszasszövegeket, melyek a gazdasági liberalizmussal jártak, hogy pl. gazdasági szabadság címen gyermekeket napi, 16-18 órában kényszerít dolgoztatni, nem akarom kiemelni azt, hogy a gazdasági szabadságnak töbzdássa a népfőnök óriási postaköltséget jelentette és hogy ennek súlyos egészségügyi következményei is voltak, de meg kell említenem, hogy a közigazgatás volt kénytelen a munkaképtelen betegkórt gondoskodni és a pauperizált tömegeket ellátni. De a liberális gazdasági rendnek következményei nemcsak a szegényügy, gyermekvédelem és egészségügyi közigazgatásban látszóak meg, hanem megvolt annak kriminalisztikai visszahatása is.

A szociálpolitika elveinek semmibevétele a közigazgatási életben gyakran meglepő eret-ményekre vezet. Így, amikor az inaségekkel felülvizsgálunk, egy városban — nem akarom megnevezni — a támogatásra szorulókat köztét nagy számban gyári munkást találunk. Minden közigazgatási embernek szemébe tűnik ez, hogyan lehet munkával rendelkező munkásokat, akiknél különleges okok nincsenek a szegényügy ellátására szorultak közé felvenni. A további vizsgálata során azonban kiderül, hogy az ottani szövőgyár a munkásokat 4-8 filléres órabér mellett alkalmazzza. Ez a bér azonban annyira alacsony volt, hogy napi 15 órai munkaidő mellett sem nyújt elegendő keresetet arra, hogy a munkások magukat és családjukat fenntar-tassák. Így itt van egy szociálpolitikai probléma, amelyik egy közigazgatási funkcióra vetődik vissza. Ha mi a liberális gazdasági felfogás alapján állunk, tartózkodnunk kell a beavatkozás-

kól, mert a munkás szabad akarattal kövötte a reánerve közskmányoló jellegű munka-béterszövedést. Így felfogás azonban, mely a gazdasági erőket teljesen szabadjára engedné, az állami élet alapjait rendítené meg.

Tekint a szociálpolitika legfőbb kérdései nemcsak a szociálpolitikust, hanem a közigazgatás embereit is érdekli.

### III.

A magyar szociális törvényhozás — jórészt éppen genti hatásra — az utóbbi időben igen nagy fejlődést mutat. Nincs olyan szociálpolitikai intézkedés, amelynek közelébenül vagy közvetve ne volna visszahatása közigazgatási teendőkre.

Minden egészséges állami élet a szociális irányban való előrelépést és az életviszonyok javulását célozza. Azokban a szociális irányzatok a gyakorlati életbe csak akkor mennek át, ha a kitűzött célok realitások és az alkalmazott eszközök megfelelőek annak megoldására. Többet ártanak mint használnak a szociális fejlődés gondolatának azok, akik reformjuttatni a realis állapot ollangyát. Néha bámulatos, hogy micsoda nagy idealizmussal telítettek egyes rendeletek anélkül, hogy a rendelkezésre álló eszközökre vagy a végrehajtás lehetőségére a legkisebb tekintettel is volnának.

Mint a jogalkotási romanitkának elfjesszó példáját említem fel a kóborcigányokról szóló 15.000/1916. B. M. eln. sz. rendeletet. Eszerint: „A cigányok a szokásos kóborlásról eltiltának. A letelepített cigányt nyilvántartásba kell venni” — és a 14. §. szerint — „a nyilvántartott cigányt végzett munkájával irányban álló munkadíj vagy térítés illeti meg. E munkadíjat vagy térítést nem a cigányok, hanem a községi előjáróság (városi hatóság) által a kezeléssel meghízott egyének kell kifizetni, aki arról elismervényt állít ki, eről külön nyilvántartást vezet és szabvány szerinti kézzel. Az elismervény másolatát kívánára a cigányok ki kell adni!” Természetesen a humánus rendelet szerint a cigányok elhelyezéséről és ellátásáról a községek kell gondoskodni. Nagyon érdekes a 16. §. utolsó bekezdése, amely holcson kimondja, hogy „A nyilvántartott cigányoknak rendszerint nem kell pénz a kezükbe adni, hanem a szükséges élelmiszerrel, tisztelettel, a legszükségesebb ruházattal stb. természetben kell őket ellátni. Szükségleteik fedezésére készpénzt csak olyan nyilvántartott cigány kaphat, aki munkássá-gal, józan élettel és a letelepítésre való hajlandósággal megbízhatóságának kelő bizonyosságát adja. Csekélyebb értéket szükségleti cikkekre (só, fűszer, dohány, gyufa stb.) kisebb összegeket keresményének feladásával minden nyilvántartott cigány kaphat.”

Vagyis a rendelet alkotói elhittek, hogy a kóborcigány dolgozni fog, keresményeit külön naplóban velük megfelelően kezelni, remélték, hogy a kóborcigányok munkadíjainak bekezdésében: „Ha a nyilvántartott cigányok valamelyike munkaképtelen hiánya, betegség, belyét bőveletekkel megértetni, a hiányt egyelőre a tolonckidások terhére kell elszámolni”. Az csak természet, ha a községek e címen hiánya állama elő, a belügyminiszterrel megfélelő előföggben részesei.

A gyakorlati közzéadásban működő hallgatóim bizonyára tisztában vannak azzal, hogy ez a romantikus rendelkezés annak ellenére, hogy jogilag ma is hatályban van, semmiképpen nem veszi s végrehajtására kísérletet soha de soha nem is történt.

Ez a rendelkezés, amelynek szírióját a jóindulatú elgondolás, a gyakorlati életben karantánvárási válik. A nagyobb veszedelem azonban nem abban van, hogy az ilyen rendelkezés nem hajtható végre, hanem abban, hogy amikor szociálpolitikai célkitűzést jogszabályok jelennek meg, akkor a közzéadási szervek gondolkoznak azon, hogy olyan rendelkezés ez, amelyet komolyan végre is kell hajtaniuk, vagy pedig csak a gyakorlati életbe át nem illeszhető karantánvárási állanak-e szemben.

Az igen tisztelt Hallgatóságom részt fognak venni az autonómiai jogalkotásban: kezdeményező szerepet töltenek be a szabályrendelet kidolgozásában, sokszor pedig meggyőződésük azokat. Ilyenkor minidig gondolják a gyakorlati végrehajtásról, mert e nélkül ártani fognak a szociális gondolatnak a nélkül, hogy bármilyen eredményre számíthatnának.

#### IV.

Amennyiben előfordásom szűk terjedelme megengedi, érinteni kívánom azokat a fontosabb szociálpolitikai kérdéseket, amelyeket megoldásában a közzéadásnak részt kell vennie. Természetesen nem lehet feladatom az egyes jogszabályok kimerítő ismertetése, hanem csak felmutatok a fontosabb alapelvekre.

Míg a világháború megelőző időben a szociálpolitika főként és csaknem kizárólag a kármunkára szoruló alsó réposztályok érdekében szorított be a gazdasági élet folyamataiba, addig a világháború következtében olyan károsalmi rétegek is védelemre szorultak, amelyek a XIX. században még az ország vezető rétegeihez tartoztak. Ma a szociálpolitika védelem nemcsak a vagyontalan munkások, hanem az eladósodott nagybirtokosok is védi. Már csak idő hiányában sem terjeszthetném ki a szociálpolitikaikra így léggon értelmezett minden kérdéseket, hanem meg kell előzve azokat a szabályoknak ismertetésével, amelyek az alko szociálpolitika helyzetének javítása végett a hatóság részéről közvetlen beavatkozási jelentenek a gazdasági életbe. Ezek a hatósági szociálpolitikaik az intézkedések, amelyek a gazdasági életben a munkás emberi minőségét fenyegető tiltakások megszüntetésére irányulnak.

A hatósági szociálpolitika közegpontjában a munkafeltételek megállapításába való beavatkozás áll. A munkafeltételek közül ki kell emelni a munkaidő, a munkaidő, a munkaszerződés, a női és gyermekmunka kérdéseit, továbbá szólnom kell a kollektív szerződésről, a sztrajkokról, valamint a munkanélküliségéről is.

A helyes szociálpolitikai elgondolás szerint minden embernek saját munkaerőjének értékesítésével a termelési folyamatban annyit kell szereznie, amennyi magának, családjának fenntartásához, továbbá betegség, öregesség vagy elhalálozás esetére való biztosításhoz szükséges. Ezekről a kérdésekről a Nemzetközi Munkaügyi Hivatali egyezménytervezeteket is készített, amelyeket a magyar törvényhozás tilnyomóterésze be is cikkegyeztet.

A legkisebb munkaidőnek és a legkisebb munkabéreknek egyes iparágakban való megállapítását teszi lehetővé a 6.660/1935. M. E. sz. rendelkezés, amely módot ad az 1928. évben Genében tartott Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet által a legkisebb munkabérek megállapítására vonatkozó ajánlástól szóló s az 1932:XXIX. tc.-kel becsikkelyezett egyezménytervezet elveinek ügyelembevitelével az ipari és kereskedelmi vállalatokról az alkalmazottak legkisebb munkabéretének megállapítására.

Ezértől az ipariügyi, illetőleg kereskedelemügyi miniszter bémegállapító bizottságotk által fel, amelyben a hatósági képviselőkön kívüli a munkaadók és munkavállalók közti kinevezett tagok is részvesztésnek esnek jvasalata alapján az érdekelte miniszterekkel egyetértésben állapítja meg a legkisebb béreket.

Az említett miniszterek felhatalmazást kaptak arra is, hogy egyes iparágakban a munkavállalóknak biztosítása céljából a munkaidőt rendeltéle szabályozhatják, annak az elvnek érvényesítésével, hogy a gazdasági szempontból műhiatalatlannál szűkebb kivételeket nem tekintve, a személyzet heti munkaidője a munkaközi szünetek nélkül 48 óránál hosszabb nem lehet.

A munkaidő szabályozásának a munkások egészségének védelme szempontjából való jelentőségével a nemzetgazdaságra vonatkozóan foglalkozik. Itt a munkaidőkorlátozásoknak csak közzéadási szempontból jelentős hatására akarok rámutatni. E szabályozás gyakorlati megvalósítása egyáltalán mutatja a szociálpolitika és a népjóléti intézkedések között a szoros összefüggést.

Így pl. a 48 órás munkaidőnek a bór- és faparbán való bevezetése jelentősen csökkentette a szegényellátásra szorulóknak a számát, ezzel mentesítette a köznevelést bizonyos számú munkanélkülinek az ellátásáról. Hogy a szociálpolitikai intézkedések hatása mily messzire terjedt ki, annak illusztrálására felhozom, hogy a most említett munkaidőkorlátozás következtében a lakbérmentülők száma csökkent. Így a lakásügyi végrehajtások miniszteri biztosának jelentése szerint a lakásügyi végrehajtások száma több mint 10 %-kal csökkent.

Reméljük, hogy a legközelebbi időben a textilmunkások munkaidőjének a hatósági megállapítása is be fog következni. Akkor a szövegében foglalkoztatott 57.000 helyett legalább 65-70.000-re fog a munkások száma emelkedni. Ez a munkanélküliség jelentős csökkentésére és a szegényügyi kiadások megeléző apadására fog vezetni.

Amunkaerő védelmi célja az iparban és némely más vállalatban foglalkoztatott gyermekek, fiataloknak és nők védelmére szóló 1928. V. tc., amely a nőknak a szülés előtt és után való foglalkoztatási szabályozó s az 1928:XXVII. tc.-kel becsikkelyezett washingtoni egyezménytervezet végrehajtásaként védi a női mint leendő anyát: jogot ad a terhes nőnek, hogy — ha a hatósági, munkabiztosítópénztárán, vagy vasúti orvosnak bizonyítványa szerint a szülés előrelátáson hat héten belül bekövetkezik — a munka alól azonnali felmentését kérhesse.

Míg a terheségi védelem az alkalmazotti kérelmezői függ, addig a szülés után a jogszabály védi, miszerint a szülést követő hat hét alatt nem szabad foglalkoztatni. Erről a jogáról a nő le nem mondhat és az a munkaadó is közigazgatási követel, aki a női szülés után az említett idő alatt annak becsikkelyezését alkalmazzza.

Ki kell emelnem, hogy a nők terhességi, illetőleg szülés utáni védelme csak akkor hatályos, ha ezen idő alatt ellátásáról gondoskodás történik.

Terhességi és gyermekgyógyi segélyt nálunk csak a biztosításra kötelezettek kapnak, épp ezért a jövőnyit alkalmazási területre nagyjében összehozták a biztosítottak körével. Mégis kivétel ez alól a házastási alkalmazottak kategóriája, mert ezeknél a biztosítás szolgáltatásai nem elégségesek a létfenntartásra.

Nemzetközi kezdeményezésre alakult ki nálunk a nők éjleli munkájának tilalma is, ami az 1928. V. tc. szabályozási körébe eső munkában tilalmazza a nőket este 10 órától reggel 5 óráig, illetőleg 11-6 óra között való foglalkoztatását.

A népről védelme szempontjából fontos az iparban és kereskedelemben, valamint a közlekedési vállalatoknál alkalmazott gyermekek és fiatalok munkakeréjének a védelme. Az 1922. XII. tc. az iparörvény novellája a 12. évben jelöli meg az alkalmazás legelsőkorárból a korthatárt a megszorítással, hogy a nyolc órázárú eleni oktatás bevezetése után a korthatár 14 évre emelkedik. Nemcsak a 14 éven aluli gyermekekre, hanem a 18 évnél fiatalabb fiatalokra is különleges védelmi szabályok vannak, mert úgy ezekkel, mint nővel tilos olyan munkát végezni, amely teszi meg a meghaladást, vagy egészségét, testi épségét, erkölcsét, a gyermeknek vagy fiataloknak fejlődését veszélyezteti.

Alapában gyermekeket, fiatalokat és női ipari, közlekedési és kereskedelmi vállalatban csak abban az esetben szabad rendszeresen alkalmazni, ha orvosi bizonyítványval igazolják, hogy a munka elvégzésére testiileg alkalmas.

A nők védelme tehát a korthatártól független, a férfi munkások pedig szabály szerint 18 éven aluli koron védelemben részesülnek, de vannak bizonyos munkássoporok, amelyek nemre és korra való tekintet nélkül különleges elbánásra tartanak számon.

A mezőgazdasági szociálpolitika külön előadás tárgya, így nem terjeszthetném ki a mezőgazdasági munkásvédelmemre, a mezőgazdasági családok kérdésére, csak azt emelem ki, hogy a mezőgazdasági munkára alkalmazható gyermekek legkisebb életkorától szóló és az 1927. II. tc.-kel elfogadott genfi nemzetközi munkahigiénéi egyezmény szerint a 14 éven aluli gyermekek köz- és magánüzemekben csak az iskola látogatására megszabott időn túl alkalmazhatók és amennyiben alkalmazhatók, az a munka őket tanulmányaik végzésében hátrányosan nem befolyásolhatja. Vagyis pl. egy hét éves gyermeket is lehet lőbapásztonak vagy ostromnak alkalmazni, csak nem az eleni iskola látogatásának rovására.

A munkafeleletek hatósági megállapításán kívül önvédelmi fegyvere a munkásságunk a kollektív egyezmények kötése, továbbá az ennek kivívása végett történő munkabeszünetes, illetőleg sztrájk.

Míg a közigazgatásunk térséghű gyakorlatia ellenséges álláspontot foglal el a munkássággal szemben — ma is ezen az alapon állanak a mezőgazdasági családok, aratómunkások és háziszéledek tekintetében törvényeink —, addig az ipari és kereskedelmi munkaviszonyokban más szabályok az irányadók. Így az 1923. XXXII. tc. 21. §-a egyeztető bizottságok eljárásait

teszi lehetővé, amit kiegészít a 6.405/1923. M. E. sz. rendelet. Az iparostületletről és az iparostületlek országos központjáról szóló 1932. VIII. tc. 27. §-a a munkaviszállyokból kifolyóan békéltető bizottság eljárásait írja elő.

A munkaviszállyokkal kapcsolatban fel kell hívnom tisztelet hallgatónim figyelmét a teljes pártalanságra és a munkások érdekeinek érzékteljes védelmére. Gyakorlati tapasztalataimból mondom, hogy a szociális béke és a közigazgatás tekintélyének emelése szempontjából különösen a munkásfeleletnél a legjobb hatású a jóindulat, elfogulatlan, pártatlan eljárás gyakorolása.

Az iparfelügyelet, valamint az ipari egészségvédelem kérdésével nincs módomban részletesen foglalkozni.

Ki kell terjeszthetnem azonban a társadalombiztosítás kérdésének megvilágítására. Főjellegesen az 1927. XXI. és az 1928. XL. tc., valamint az ezeket módosító törvénytervezői rendletelek lételes intézkedéseit ismertetnem, azonban egy pár szót fogok szólni a betegség, balcseli, öregségi, rokkantsági és özvegyi és árvabiztosítás kérdéseinek a közigazgatás szempontjából való szociálpolitikai jelentőségéről.

A szociálpolitika szempontjából kevésbé ismertetett egyének a kötelező biztosításnak csak a hátrányai láthatók. Szemint csak jánulékokat kell fizetniük, a szolgáltatásokat azonban a társadalombiztosítási bürokrácia miatt vagy egyáltalán nem lehet vagy nem kielégítő mértékben lehet igénybevenniük. Szemint csak leegyszerűsített volna a kötelező társadalombiztosítást mindenesetűl megszűntetni.

Nem akarom ismételni azt a tételt, hogy a szabad gazdasági életben a munkásnak oly jóvédelemmel kellene rendelkeznie, amely nemcsak elsőrendű szükségleteinek a kielégítését teszi lehetővé, hanem módot ad családjánk ellátására, betegség, balcsel, öregségi és halál esetére való gondoskodásra. A kisebb munkáskeresményvel rendelkező és munkakeréjükből élő egyéneknél nincs meg a szükséges előrelátás ahhoz, hogy az emberi életben szükségképpen losítás keretében gondolkodjanak. S mivel egyenlőre nincs, félreterít pénzüket pedig még kevésbé, a gyógyításuk, ellátásuk s a hátramaradotokról való gondoskodás vagy a társadalmi karikász, vagy, mivel ez sehol sem elegendő, az egészségügyi vagy szegényügyi igazgatás terhe lenne.

Míg a kötelező betegség és balcselbiztosítás keretében az egyes termelési ágak éspedig mind a munkaadók, mind a munkások maguk gondoskodnak a biztosítottak orvosi és kórházi kezeléséről, a beteg tag léppanzszal való ellátásáról — e keretben csak kórházi költségekre a költségek bizorsítási intézmények több mint 15.000.000 P.-t fordítanak akkor, amikor az állam kórházi költségei ennél jóval kisebbek, nagyobb összegeket folyósítanak az ipari munkásság egyéjszerellátására, mint az állam és a közületek az egész lakosságra.

Ha tehát társadalombiztosítás nem volna, az államnak és a közületek költségei több mint kétszeresére emelkednének és e kiadásokban a munkásság, amely a jánulékok felelősségét fizeti, egy fillérrel sem részesedne. Társadalombiztosítás nélkül az egészségügyi helyzet Magyarországon katasztrófálisan alakulna.

Szegényügyi problémáink megoldhatatlansága jórészt azzal függ össze, hogy az öregségi, rokkantsági, özveységi és árvaság esetekre szóló biztosítás vagy nincs képzve, vagy pedig — mint az igazban, kereskedelemben és közlekedésben — csak most kezdti meg szorgalmazásait.

Átírádalombiztosítás nagyon gazdag országokban meglévő volt. Így pl. Dániában nincs öregségi biztosítás, mert minden 65 éves dán állampolgár, tekintet nélkül arra, hogy mi volt a foglalkozása, a nélkül, hogy e célra bármit fizetett volna, öregségi nyugdíj illet meg. Itt nincs járulék befizetés, nincs adminisztráció: csak azt kell a jogosultsághoz igazolni, hogy dán állampolgár és a 65. életévet betöltötte. Ilyen egyszerűsítésre azonban Magyarországi anyagi erők — belátható ideig — aligha fognak lehetőséget nyújtani.

Es közirgazgatási tisztviselő hallgatóimnak a figyelmeztetést még egy kommunális szempontból annyira fontos gazdasági kérdésre kell felhívnom. Magyarországon a tőkehány irjúkus jelenség. Tőkekepződés vagy egyáltalában mincsem vagy alig keletkezik. A törvényhatóságok és községek homán vesznék beruházásukhoz szükséges tőkét? Az öregségi biztosítás tartalékától. Nem kell külön kiemelnem, hogy ezek a tőkék, ha nem volna kövelező öregségi biztosítás, egyáltalában nem képződnek volna és rosszabb lenne gazdasági válságban a kommunálisok hitelállása és a munkanépesség foglalkoztatása.

A munkanélküliség elleni küzdelemet a hivatalos magyar álláspont szerint munkaadóknak megteremtésével kell folytatni. Vagyis a magyar állam a munkahány esetre szóló biztosítás ellen foglalt állást, ezért a Gentben elfogadott egyezménytervezetet elutasító javaslatával terjesztette a törvényhozás elé. Álláspontját elméletileg is indokoltá: a biztosítás lényegében meghatározott kockázatnak sok érdekelt között hosszabb időn át való felosztása. A biztosítás azonban a magánéletben sem ad kárpótlást katasztrófák esetén. Márpedig a munkanélküliség katasztrófális világlejenséggé vált mindentit és ahol be is vezetnék a biztosítást, a munkanélküliték a beltelet tartalkokat máf elfogyasztoták és az állam a kimentett tartalékok felolgas, hogy helyesebb a munkaadóknak megteremtése, mint munkanélküli járadékokat átallandó folyósítása. Nálunk munkahány esetre szóló biztosítás gazdasági lehetősége is hányzott: nagyfokú munkahány és alacsony munkabérek mellett nem lehet egy biztosítási egység mtködéséhez szükséges tartalék tőkétet összegyűjteni.

A munkanélküliség elleni küzdelem leghatásosabb fegyvere a munkaadóknak teremtesén kívül a munkaidő szabályozása, amiről fentebb szóltam.

Érdemes átalakulása a közfelolgasnak, hogy míg a XIX. században érdemül tudták be, ha valaki sokat, esetleg több foglalkozásban dolgozott. Manapság antiszociális cselekedet az, ha valaki munkaterjének teljes kihasználásával embertársait a megelhetés lehetőségéül fosztja meg. Ami a múltban köveendő példa volt, az manapság a közfelolgasban — állásbalmozás.

## V.

A közirgazgatás szociális feladatai között legnagyobb jelentőségül a népjóléti igazgatás. Meghatározását fentebb adtam. Legfontosabb ágai az egészségvédelem, az anya- és csecsemővédelem, a gyermekvédelem és a szegényellátás. Ezekről, tisztelt hallgatóim, külön előadások hallanak, amelyeket megismételni felesleges is volna.

Csak egy témát emelek ki mégis: a szegényellátás kérdését. Ugyanis közirgazgatási praxisomban tapasztaltam, hogy a közirgazgatás emberei jórészt nem vetnek tudomást arról, hogy a nyilvános betegápolás, az állami gyermekvédelem és a szegényellátás költségeinek fedezéséről szóló 6.000/1931. M. E. sz. rendelet a törvényhelyek egész sorát módosította, illetve helyrevezte hatályon kívül.

Tálan azért kerítte el figyelmeiket, mert régebben törvényeket csakis törvényel lehetett módosítani, s törvényt hatálybalanító szilkegrrendelet a legújabb időkig ismeretlen volt. Így sokan nem vettek tudomást arról, hogy az illetőségi község szegényügyi kötelezettségét szabályozó 1886:XXIII. tc. 145. §-a megszűnt hatályos jogforrás lenni. Az említett rendelet 4. fejezete a községül nélkül megélni nem tudó szegények segélyezését a község, illetőleg városok között a tartózkodási és lakóhelynek a köteletségévé teszi. Nincs tehát a községi illetőségnek a szegényellátásnál jelentősége, megszűnt továbbá az utóbb idézett paragrafusnak a könyvöradományok gyűjtésére vonatkozó rendelkezése.

Hogy mégis, átmementleg, a könyvöradománygyűjtés lehetősége megvan, annak oka az, hogy a törvényterjüi rendelet végrehajási rendelete még késik.

## VI.

Előadásom befejezése előtt még egy kérdést kell érintenem: a rendőri intézkedések és a szociálpolitikai viszonyról.

Ma máf tilhaladott álláspont az, hogy a gazdasági élet törvényeit büntető rendelkezésekkel módosítani, szociális viszonyokat pedig rendőri intézkedésekkel helyes mederbe lehet terelni. Ez nem annyit jelent, hogy a gazdasági életben észlelhető erősebb antiszociális magatartást nem kellene büntető szabályokkal megorolni, vagy a szociális helyzetet visszaélőket rendőri intézkedésekkel korlátozni.

Mint a világgháború folyamán látnuk, teljesen hatástalanok maradtak a legsúlyosabb büntető rendelkezések, amelyeknek céljuk volt pl. bankjegyeink aranyértékűsését biztosítani. Ez természetesen nem jelenthette azt, hogy a pénzüzterkedők társadalom ellens magatartásuk büntetését el ne vegyék. Épp úgy a kolóniás ellen kiadott rendőri intézkedések hatálytalanoknak bizonyultak, ha a gazdasági helyzetet kövelezteben valóban segélyre szoruló munkához jutásról, ennek sikertelenségén esetén pedig segélyre nem számíthatnak. A dolgozház csak a rosszszemű, a dolgozni nem akáro elemektől szabadíthatja meg a társadalmat, s ezekkel

szemben ily intézkedések szükségesek is. De nem oljja meg általánosságban a munkahelyben szenvedők segélyezésének a szükségességét.

A büntető szabályok és a rendőri intézkedések csak biztosítószelepek lehetnek a szociális helyzettel való visszaélések megállítására.

Engedjék meg, hogy itt *Mókus Tamásra* hivatkozzam, akit legnagyobb államférfinak tart Anglia, legfőképpen tudósának a szociálpolitikai tudományok egyik legfényesebb szentjének a latolibus egyház. Ő volt az, aki szavát felmentette VIII. Henrik korában a kegyetlen büntető és rendőri intézkedések ellen akkor, amikor a gyapjú konjunktúra miatt hazatérő kútözött földművelők tömegeit lepték el az angol országutakat koldulva a beverő falatokért. Híába volt a törvényhozás szigorúsága, amely a koldulókat elsőfőben megförtöcsöléssel, másodikban fákik levágásával, harmadikban pedig halállal büntette: a végrehajtott 72.000 kivégzés eredménytelen volt mindaddig, amíg a nagy kancellár erélyes közbejvetésére a szociális helyzetet nem orvosolták. Semmire munkaalkalom teremtése, a szegényügy rendezése s csak azután lehetett célhaverző eszköz a büntetés.

És e tettelek még évszázad után semmi sem módosultak.

## ORSZÁGOS ÍNSÉGNYHÍTÉSI TEVÉKENYSÉG\*

*Hszterger Lajos*

A munkanélküliség velejárója az *ínség*. A munkarejtelket értékesíteni nem tudó és kizárólag munkarejtelke szoruló társadalmi rétegek munkahelyi esetén, ha megfélemlítéssel bírtak, nem rendelkeznek, a legszükségesebb élelmiszert, lakást, ruhát, tisztítóeszközöket, a társadalommal egy szűles rétege kerül ennek következtében bizonytalanságra. Az *ínséget* a jogszabályok is a legveszedelemesebb társadalmi megbotlásnak tartják, amelynek gyógyítása és visszatérítése rendkívül súlyos feladatokat ró az intézőkőrtre. A feladattal az állam egyedül nem képes megküzdeni, ezért a társadalom segítők kezét kéri a munkához.

„Nemcsak hazafias, nemcsak érzelmi szempontok teszik szükségessé (i. e. az *ínségnyhítést*), hanem a társadalmi béke és rend vélsága fényegyet, ha a társadalomnak szilárdabb anyagi alapokon álló rétegei továbbra is közömbösen néznek azt a feszültséget, amelynek vérszes kirobbanásai elsősorban a riedeg önzésbe vagy értelem memóriódésbe elzárkóznak ellen irányulnak.” (6/1922. B. M. sz. r.)

Az *ínség* fogalma

Az *ínség* fogalmát a jogszabályokban nem találjuk. Gyakorlatból és a jogszabályokban jelenkező megnyitókörzésekől lehet azt megkonstruálni. Az ország kisebb vagy nagyobb esetleg az egész ország területén élő lakosság egyéneknek, illetőleg kisebb vagy nagyobb népitégenek a rendkívüli viszonyok következtében keletkező állapota, amelyben létfenntartása az elsőrendű legszükségesebb fogyasztási javak hiánya miatt súlyos veszélybe kerül, határozza meg az *ínség* fogalmát.

Az *ínség* csoportjai

Az *ínséget* illetőleg két nagy csoportot kiönböztethetünk meg. Az első csoportba a normális viszonyok közt is észlelhető *ínség* tartozik, amelyben jobbra az egyéni okokból *ínség* helyzetbe kerültek sorozhatók. A második csoportba a rendkívüli viszonyok következtében előállt *ínség* tartozik. Ezt az *ínséget* előidézhették: gazdasági okok (pénzkrisis, fogyasztási válság, termelési krízis stb.), természeti okok (fagy, jég, árvíz, aszály, tűzvész stb.).

\*Erdősiként elhangzott az 1936. évi közgazdasági törvényalkotás tanfolyamán. Forrás: A mi magy. közgazdaságunk. (Szerk.: Mártonffy Károly.) M. Kir. Állami Nyomda, Budapest, 1936. (306-309. oldal)